

پیش‌گفتار

سازماندهی اطلاعات یکی از ارکان اساسی مدیریت اطلاعات و از مهم‌ترین کارکردهای حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی است. سازماندهی دارای ارزش افزوده است؛ نه تنها سبب صرفه‌جویی در وقت کاربران، بلکه افزایش شناخت و دانش کاربران نسبت به چگونگی تنظیم دانش بشری از دستاوردهای بی‌بدیل آن است.

با توجه به اهمیت سازماندهی، درسهای متعدد و متنوعی نیز در مقاطع مختلف نظام آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی برای آن ارائه می‌شود. نیاز اعضای علمی و دانشجویان به داشتن منابع درسی در حوزه سازماندهی باعث شده تا در سالهای اخیر به موازات توسعه آموزش کتابداری کتابهای گوناگونی تهیه و منتشر شود.

خوشبختانه رشد علم سازماندهی موجب شده تا کتابها به صورت تخصصی تهیه و تدوین شود. پس از انتشار کتابهای عمومی درباره سازماندهی (فهرست‌نویسی و رده‌بندی)، اکنون به تدریج بر تعداد کتابهای حاوی گرایش موضوعی در این زمینه افزوده می‌شود. کتاب جدید «راهنمای بهره‌گیری از ابزارهای فهرست‌نویسی موضوعی، رده‌بندی و نمایه‌سازی در کتابخانه‌های علوم پزشکی» (تألیف پروانه مدیر امانی، ۱۳۸۶) از این جمله است.

کتابی که در دست دارید، از جمله آثار تخصصی با گرایش سازماندهی موضوعی می‌باشد. هدف این اثر، افزایش دانش و مهارت تخصصی کتابداران و دانشجویان در زمینه فهرستنویسی موضوعی است که بر اساس استانداردها و قواعد بین‌المللی موجود، به ویژه سرعنوانهای موضوعی کنگره، فارسی، پزشکی و کودکان تدوین شده است.

امید است این اثر - که نخستین کتاب فهرستنویسی موضوعی به شکل مستقل است - بتواند نیازهای اعضای هیأت علمی، دانشجویان و کتابداران شاغل را در حد خود برآورده سازد. بدون تردید، چنین اثری خالی از کاستی نیست. به همین جهت از خوانندگان تقاضا می‌شود نکات مورد توجه را به نویسندگان یا ویراستار منعکس کنند تا در ویرایش‌های بعدی اعمال شود. این جانب برای نویسندگان ارجمند که به مدت طولانی و با پشتکار و علاقه‌مندی در تهیه این اثر همت گماردند آرزوی بهروزی بیشتر دارم.

دکتر رحمت‌الله فتاحی

ویراستار اثر حاضر و سرویراستار مجموعه سازماندهی اطلاعات

مقدمه

سازماندهی دانش بشری سابقه‌ای طولانی دارد که از دیرباز در کتابخانه‌ها به شکل - های مختلف اعمال می‌شد، فهرست‌نویسی به عنوان بخشی از فرآیند سازماندهی اطلاعات، براساس اصول و قواعد خاصی این روند را سرعت بخشیده است. هم‌چنین بخشی از فهرست‌نویسی یک اثر مربوط به تهیه فهرست موضوعی آن است. یکی از وظایف کتابخانه‌ها یا نظام‌های رایانه‌ای تهیه فهرست موضوعی است. هدف از تهیه فهرست موضوعی آن است که مراجعه کننده بتواند آثاری را که از نظر محتوا و ماهیت یکی هستند در کنار یکدیگر در کتابخانه یا پایگاه اطلاعاتی مورد نظر پیدا کند.

اثر حاضر با توجه به اهمیت فهرست‌نویسی موضوعی و کاربرد آن در نظام دستی و رایانه‌ای و کمبود منبع درسی در این زمینه برای اعضای هیأت علمی، دانشجویان و کتابداران به شکل کاربردی و ساده تدوین شده که شامل ده فصل می‌باشد. در فصل اول، کلیاتی است در باره فهرست‌نویسی موضوعی که تاریخچه آن از ابتدا تاکنون بیان شده و در مورد نقش افرادی چون گسنر، کاتر و ... در ایجاد فهرست موضوعی بحث شده است.

فصل دوم، در باره اصول و مبانی فهرست‌نویسی موضوعی است. مباحثی چون تعریف فهرست‌نویسی موضوعی و کاربرد آن، مفهوم فهرست‌نویسی موضوعی و تفاوت آن با فهرست‌نویسی توصیفی و نکات لازم در مورد دانش و تخصص فهرست‌نویس موضوعی آمده است.

فصل سوم، فرآیند تحلیل موضوع و مباحث مربوطه را در بر می‌گیرد. که شامل رویکرد موضوعی (تحلیل کلان و خرد) و مراحل تعیین موضوع است. در فصل چهارم اصول و ساختار سرعنوان‌های موضوعی، انواع زبان‌های به کار رفته در سرعنوان‌های موضوعی، مستندسازی موضوعی و ساختن سرعنوان‌های جدید تحلیل و بررسی شده است.

فصل‌های پنجم، ششم، هفتم، هشتم و نهم استفاده از سرعنوان‌های موضوعی کتابخانه کنگره، سیرز، فارسی، پزشکی (مش و فارسی) و کودکان معرفی نموده است.

فصل دهم، به فهرست‌نویسی موضوعی در نرم افزارهای کتابخانه‌ای اختصاص دارد و مباحثی چون: نرم افزارهای کتابخانه و نسل‌های آن، فهرست‌نویسی موضوعی در نظام رایانه‌ای، نحوه جست و جوی موضوعی در فهرست‌های رایانه‌ای، انواع مارک‌ها، شیوه‌های ورود اطلاعات سرعنوان‌های موضوعی در نرم افزارها، قابلیت‌ها، مسائل و مشکلات جست و جوی موضوعی در فهرست‌های رایانه‌ای، کاربرد پروتکل Z39.50 در فهرست‌نویسی موضوعی را شامل می‌شود.

در این کتاب سعی شده به شکلی ساده و روان و در حد یک کتاب درسی، مباحث تدوین گردد. بدین منظور مثال‌ها و تمرین‌های متعددی به صورت کاربردی برای راهنمایی و آشنایی بیشتر در داخل متن و انتهای فصل‌ها آمده است. برخود لازم می‌دانیم از جناب آقای دکتر فتاحی استاد محترم که در این مدت همواره با زحمات بی‌شائبه، راهنمایی‌های دقیق و بازبینی مداوم، ویراستاری اثر را انجام داده‌اند سپاسگزاری و قدردانی و از جناب آقای محسنی مسئول محترم نشر کتابدار که زمینه انتشار این اثر را فراهم کرده‌اند تشکر نماییم. هم‌چنین از بردباری و تحمل خانواده‌هایمان به خاطر تدوین این کتاب تشکر می‌کنیم.

علی اکبر پوراحمد و محمدرضا حسنی

اعضای هیأت علمی گروه کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیروان